

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
СУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ТА
БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2015 року)

Суми
Сумський державний університет
2015

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВЧИНЕННЯ СЛУЖБОВИХ ЗЛОЧИНІВ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Клочко А. М.

к.ю.н., доц., доц. кафедри АГПФЕБ, Сумський державний університет

Проникнення фінансових відносин у більшість сфер життя обумовлене поглибленням суспільного розподілу праці, науково-технічним прогресом та масштабами національного та світового виробництва. На фоні глобалізації, банківська система постійно знаходиться під впливом різних загроз, в тому числі й кримінальних.

Особлива небезпека злочинів у сфері банківської діяльності в тому, що вони сприяють поширенню організованої злочинності та стають причиною зростання тіньової економіки.

Дослідженню деяких аспектів, пов'язаних із забезпеченням безпеки банківської системи від злочинних посягань, приділяли увагу у своїх працях провідні вітчизняні та іноземні науковці, а саме, О.М. Джужа, О.Є. Користін, В.Д. Ларичев та ін. Однак, питанню висвітлення механізмів зловживань службовими особами у банківській сфері достатньо уваги приділено не було. Це питання є актуальним, оскільки пов'язане з внутрішніми правопорушеннями з боку співробітників банківських установ.

Чинне кримінальне законодавство України містить значну групу норм, які визначають відповідальність за вчинення злочинів у сфері економічної діяльності. Вони об'єднані в окремих розділах Особливої частини Кримінального Кодексу України (далі КК України), а саме – у розділі VII «Злочини у сфері господарської діяльності», а також – у розділі VI «Злочини проти власності». Також в банківській сфері можуть вчинюватись і злочини у сфері службової діяльності. Як, наприклад, зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК), службове підроблення (ст. 366 КК), службова недбалість (ст. 367 КК), злочини, пов'язані з можливістю отримання неправомірної вигоди (ст. 368, 369, 370 КК).

Відповідно даних офіційної статистики, питома вага злочинів у сфері службової діяльності у загальній структурі злочинності становила: у 2009 році – 4,06%, у 2010 році – 3,58%, у 2011 році – 3,09%, у 2012 році – 2,17%, у 2013 році – 2,9%. У середньому питома вага злочинів у сфері службової діяльності становить 3,7% [1]. На наш погляд, кримінально-правова статистика не відображає реальних показників цих правопорушень через високий рівень їх латентності. До основних причин, що сприяють зростанню злочинів, вчинюваних службовими особами у сфері банківської діяльності, необхідно віднести:

- 1) неналежну перевірку уповноваженими особами потенційних працівників банку;
- 2) поглиблення діяльності організованих злочинних угруповань у змові із посадовими особами у банківській сфері;
- 3) прогалини чинного законодавства, щодо регламентації повноважень службових та посадових осіб відносно виконання їх функціональних обов'язків у окремо визначеній сфері;
- 4) особисті мотиви співробітників банків зумовлені можливістю отримати значні грошові кошти при щоденному доступі до них;
- 5) не достатню професійність працівників правоохоронних органів із виявлення та розкриття таких правопорушень, тощо. В основному корупційні дії

службових осіб у банківському секторі проявляються у виді:

- 1) надання клієнтам банківських гарантій при відсутності достатньо підкріплених зобов'язань;
- 2) надання особам кредитів із метою їх подальшого привласнення;
- 3) сприяння у створенні фіктивних підприємницьких структур з метою подальшої легалізації грошових коштів;
- 4) протидії розслідуванню кримінального правопорушення, що полягає у ненаданні або приховуванні інформації, що запитується;
- 5) укладання угод, які можуть нанести збиток державі, тощо.

Викриті у сфері банківської діяльності злочини свідчать про наявність трьох суб'єктів злочину: 1. службові особи банківських установ; 2. службові особи юридичних осіб; 3. фізичні особи [2]. Для з'ясування змісту поняття «службова особа», необхідно виходити з положень, що містяться у примітці до статті 364 КК України. Відповідно до примітки означеної статті КК, службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, судом або законом [3, с. 143]. Тож суб'єкт злочину, передбаченого ст. 364 КК України є спеціальним.

Повертаючись до кримінально-правової характеристики службових злочинів у сфері банківської діяльності, зазначимо, що злочин, передбачений ст. 364 КК України посягає на кілька об'єктів. Його основним безпосереднім об'єктом є встановлений законодавством та посадовими інструкціями порядок здійснення службовими особами органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх апарату, об'єднань громадян, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності своїх повноважень. Додатковим безпосереднім об'єктом виступають будь-які соціальні цінності, зазначені в диспозиції ч. 1 ст. 364. Для констатації складу цього злочину обов'язковим є заподіяння істотної шкоди одному чи декільком із додаткових об'єктів [4, с. 845].

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 364 виявляється у діянні, яке: 1) вчиняється з використанням влади або службового становища;

2) здійснюється у межах повноважень, наданих особі за посадою чи у зв'язку з виконанням нею службових обов'язків;

3) суперечить інтересам служби;

4) заподіює істотну шкоду або тягне тяжкі наслідки;

5) знаходиться у причинному зв'язку із зазначеними наслідками. Найчастіше службові особи банків використовують такі способи вчинення злочинів: 1) вдаються до отримання неправомірної вигоди, в основному за сприяння у наданні кредитів; 2) вчиняють розкрадання грошових коштів вкладників із їх депозитних рахунків (фальсифікують банківські документи по переказу грошей на розрахункові рахунки інших осіб, причому останні знаходяться у змові зі службовими особами банків); 3) здійснюють розкрадання грошових коштів банківських установ (оформлюють фіктивні кредитні угоди на підставі завірених копій документів, що посвідчують осіб вкладників, які мають або раніше мали

банківські депозити; або на втрачені паспорти громадян).

Із суб'єктивної сторони злочин, передбачений ст. 364 КК України характеризується виною у формі умислу. Корисливий мотив в данному випадку можливо визначити як прагнення службової особи шляхом зловживання владою або службовим становищем отримати неправомірну вигоду. Необхідно зазначити, що 21 лютого 2014 року Верховною радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо імплементації до національного законодавства положень статті 19 Конвенції ООН проти корупції» № 746-VII (далі – Закон) [5]. Законом було внесено зміни до диспозиції ч. 1 ст. 364 КК України, а саме в частині зміни мотиву вчинення злочину. Діюча редакція статті передбачає скасування такої оціночної категорії як «корисливий мотив» та «інші особисті інтереси». На відміну запроваджується чітке визначення корисливого мотиву, а саме - одержання неправомірної вигоди.

На наш погляд, дієвими заходами для запобігання вчиненню вищезазначених злочинів можуть стати: 1) підготовка кваліфікованих кадрів в означеній галузі з відповідними моральними якостями; 2) запровадження високих вимог до кандидатів та конкурсної основи призначення на посади службовців у банківській сфері; 3) періодичне проведення атестації посадових осіб банків вищими інстанціями; 4) створення системи контролю та обліку діяльності банківських установ; 5) впровадження ефективних систем захисту банківської інформації; 6) розроблення та впровадження нормативної бази попереджувального характеру щодо можливих правопорушень.

Діяльність правоохоронних органів з метою запобігання вчиненню службових злочинів у сфері банківської діяльності необхідно спрямувати в таких напрямках: 1) зміцнення оперативних позицій у банківських установах у разі отримання інформації про можливі зловживання з боку службових осіб; 2) удосконалення методичних основ виявлення і розкриття таких злочинів; 3) організації ефективної взаємодії зі службами безпеки банків, охорони банків та місцевими правоохоронними органами щодо вжиття своєчасних заходів запобігання та припинення означених зловживань; 4) виявлення та запобігання корупції в сфері банківської діяльності.

З метою вирішення вищезазначеної проблеми необхідно спрямувати роботу правоохоронних органів на запобігання злочинам у банківській сфері індивідуального та організованого характеру. Вважаємо також, що забезпечення надійності функціонування банківської системи зумовлено ефективною організацією діяльності правильно сформованих та кваліфікованих кадрів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/813157>.

2. Прокуратура Волинської області. Прокуратурою Волині розпочато кримінальне провадження про розтрату службовими особами «Західкомбанку» понад 100 млн. грн. [Електронний ресурс]/ - Режим доступу : http://vol.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=14500.

3. Кримінальний кодекс України. – С. : ТОВ «ВВП НОТІС», 2014 – 172 с.

4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. - 3-тє вид., переробл. та доповн. / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К. : Атіка, 2003. – 1056 с.

5. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального

кодексів України щодо імплементації до національного законодавства положень статті 19 Конвенції ООН проти корупції : Закон України від 21.02.2014 р. № 746-VII // Відомості Верховної Ради України. - 2014, № -12. Ст. 188.